

filozófiai és orvosi fakultást a nők előtt. Ennek természetes következménye a leánygimnáziumok kialakulása. Mellette a gyakorlati irányú leányközépiskolák elszorodtak. Szükségletük napjainkban felújult s kielégítést nyer az újfajta leányiskolában, mely a gimnáziumnál kevésbé elméleti lesz. Az „elég és szükséges“ megtanítását tekinti céljának, hogy a leányt a család szellemi vezetésére tegye alkalmassá; „az új értelmességi leánytípust kellene kitermelnie, amely hasonlítana a középkornak írdeákjához, a modern kor titkárnőjéhez;“ (6. sz.) — *Deák István: Az osztályfőnöki óra felhasználása.* A gyermekek túlnyomó része nehéz szociális viszonyok közül kerül ki. Törekednünk kell, hogy az otthoni nevelés hiányait némileg pótolhassuk. Nagyon fontosak a tanár és a gyermek közvetlen kapcsolatai. Az osztályfőnök tízpercekben is beszélgessen el a gyermekkel, látogassa meg otthonában. Célszerűek az osztályfői szülői értekezletek. (7. sz.) — *Felföldi János: A polgári iskola hátvédje.* A hazai iskolák közül csak a polgári iskolának nincsen hátvédje. Ezért kellene iskolánk mögé odasorakoztatni az öntudatos magyar polgári termelő közép-osztályt: a művelt gazdát, a tanult iparost, a tekintélyes kereskedőt. A termelő középosztály még szervezetlen, társadalmi öntudata nem elég erős. A felnövő új nemzedékben a művelődés vágyát kell felkelteni. (9. sz.)

Sáfrán Györgyi.

Magyar Kisebbség. 1938.

Ezen évfolyam ismertetésénél részben az európai helyzetre, részben pedig arra való tekintettel, hogy a magyar kormány éppen egy-két héttel ezelőtt tett ismét ajánlatot Romániának kisebbségi egyezmény kötésére, mellőzzük a pedagógiai vonatkozású tanulmányok szokásos ismertetését. E helyett ismertetjük Románia 1938. február 20-án kihirdetett új alkotmányát és a kisebbségi kérdés rendezéséről szóló királyi redeletet, azokat a törvényes intézkedéseket tehát, amelyek jelenleg hivatva vannak a kisebbségek életét szabályozni és jogaikat megvédeni. Természetesen mind az alkotmánynak, mind a kisebbségi rendeletnek főleg azokat a szakaszait ismertetjük, amelyek bennünket közelebbről érdekelnek.

Románia új alkotmánya.

4. szakasz. Az összes románok etnikai eredetre és hitvallási különbségre való tekintet nélkül kötelesek a hazát életcéljuk legfőbb aipjának tekinteni . . .

5. szakasz. Az összes román állampolgárok etnikai származás és hitfelekezeti különbség nélkül a törvény előtt egyenlők, amelynek tisztelettel és engedelmességgel tartoznak . . .

6. szakasz. A román államban nem ismertetik el társadalmi osztálykülönbség. Az adókvetésben privilégiumok alkalmazása tilos . . .

7. szakasz, Nincs megengedve egyetlen románnak sem . . . mások vagyonának felosztását vagy szétoztását, adótörleszt vagy osztályharcot hirdetni.

8. szakasz. . . Senkinek sem engedtetik meg a vallási kultuszhelyiségekben vagy vallásos manifesztációk alkalmával a politikai propaganda.

10. szakasz. A románok élvezik a lelkiismeret szabadságát, a munkaszabadságot, a tanszabadságot, a sajtószabadságot, a gyülekezési szabadságot, az egyesülési szabadságot, valamint mindazon szabadságokat, melyekből a törvényekben foglalt jogok származnak.

16. szakasz. *Mindennemű tulajdon sérthetetlen* . . . Mindenki szabadon rendelkezik saját javai felett, a törvényes előírásoknak megfelelően . . . Semmiféle törvény sem rendelheti el a vagyonekhozást, kivéve a hazaárulás és a közpénzek elsikkasztásának eseteit . . .

19. szakasz. *A lelkiismeret szabadsága abszolút.* Az állam az összes valláskultuszoknak egyenlő szabadságot és védelmet biztosít, amennyiben gyakorlásuk nem ütközik a közrendbe, a jó erkölcsökbe és az állam biztonságába.

21. szakasz. *Az oktatás szabad,* a külön törvények által megállapított feltételek mellett, amennyiben nem ütközik a közrendbe és jó erkölcsökbe. *Az elemi oktatás kötelező.* Ez az oktatás az állam iskoláiban ingyenesen történik.

22. szakasz. Az alkotmány mindenkinek biztosítja a törvények által megállapított keretek között és feltételek mellett azt a jogot, hogy *gondolatait és véleményét közölhesse és nyilváníthassa.*

26. szakasz. A román állampolgároknak joguk van *egyesülni,* alkalmazkodva a törvényhez.

Királyi rendelet a kisebbségi kérdés szabályozásáról.

A múlt év augusztusában a *kisebbségi kormánybiztosság* felállításával kapcsolatban királyi rendelet jelent meg, mely az összes kisebbségi ügyeket a kormánybiztos hatáskörébe utalja, még pedig olyan formában, hogy a kormánybiztos által előterjesztett javaslatok alapján a miniszterelnök köteles az egyes szakminisztériumokat utasítani a szükséges intézkedések végrehajtására.

E királyi rendelet az alkotmányon alapul és annak a kisebbségekre vonatkozó szakaszait veszi át vagy bővíti ki. Ezért csak az alkotmányban nem szereplő részeit ismertetjük.

2. szakasz. A kultuszminisztérium mellett működött kisebbségi igazgatóság sajátos hatáskörén kívül *a kisebbségi kormánybiztosság feladata* még:

a) *felügyelet gyakorlása* a különböző törvényhozási és közigazgatási intézkedéseknek a kisebbségekkel szemben való alkalmazása fölött;

b) szükség esetén *az érdekelt hatóságok felhívása* arra, hogy pontosan, egyenesen és méltányosan alkalmazzák a fent említett törvényhozási és közigazgatási intézkedéseket és

c) a kisebbségek életével kapcsolatos kérdések tanulmányozása és *előterjesztés létele* az illetékes fórumokhoz a szükségesnek tartott megoldásokat illetően.

3. szakasz. Az érvényben levő törvények az összes román állampolgároknak nyelvre, fajra, vagy vallásra való tekintet nélkül *azonos polgári és politikai jogokat* biztosítanak. Ennek következtében:

a) A kisebbségi román állampolgárok szabadon használhatják *anyanyelvüket* vallási téren, sajtóban, személyes és kereskedelmi kapcsolataikban, valamint a törvényesen engedélyezett és elfogadott alapszabályok alapján működő egyesületekben és gyűléseken . . .

b) A kisebbségi állampolgárok a többi román polgárokhoz hasonlóan élvezik a jogot, hogy saját költségükön jótékonyági, vallási vagy társadalmi *intézményeket, iskolákat és bármily más nevelő intézményt létesíthetnek,* vezethetnek és ellenőrizhetnek, ezeken belül *saját nyelvüket használhatják* és vallásukat zavartalanul gyakorolhatják, a kultusz törvény vonatkozó intézkedéseinek megfelelően.

c) Azokban a helységekben, ahol a lakosság tekintélyes részét kisebbségi polgárok képezik az ezen kisebbségi polgárok által törvényesen létesített nevelési, vallási vagy jótékonyági intézmények *méltányos részt fognak kapni az állami vagy helyi költségvetésben* nevelési, vallási vagy jótékony célra *előírányzott összegekből,* — figyelembe véve természetesen az ugyanazon kisebbségnek szentelt hasonló állami intézményeket is.

d) Ami a *közoktatást* illeti, -- a kisebbségi polgárok által nagyobb számban

lakott helységekből a román kormány minden könnyítést megad, hogy ezen kisebbségi polgárok gyermekei számára biztosítsa a lehetőséget, hogy az állami elemi iskolákban *saját nyelvükön tanuljanak*; és végül

e) a kisebbségi román polgárok a különböző *foglalkozásokat* az ország többi polgáraihoz hasonló feltételek mellett üzheik és kinevezhetők közszolgálatokra, hivatalokba, stb.

4. szakasz. A *közhatóságok ki fogják kérni a kisebbségi kormánybiztosság véleményét* minden olyan kérdésben, amely a felekezetekkel, az oktatással, az intézményekkel és általában bármely, a kisebbségeknek az állam keretében való életét érintő problémával kapcsolatos.

9. szakasz. A kisebbségi kormánybiztosság vezető személyzetének, valamint a referenseknek ismerniök kell ama kisebbség nyelvét, amely ügkörükhöz tartozik.

Ha ezeketán átnézzük a Magyar Kisebbség elmúlt évfolyamának Események, és Itéletek c. rovatait, szomorúan kell tapasztalnunk, hogy az erdélyi magyarság helyzete semmit sem javult. A hatóságok épenúgy igyekeznek zaklatni a magyarokat, mint eddig, minden lehető és lehetetlen kifogással igyekeznek vádat emelni ellenük s ha a végén esetleg a bíróság fel is menli őket, addig tönkre mehetnek testileg, lelkileg és anyagilag egyaránt. Dokumentumul csak néhány jellemző esetet említünk.

Bíróság elé állítottak egy magyar asszonyt a házfal színe miatt, mert a falját zöldre, többi részét fehérre meszelte, a rozsdabarna színű cserépeket pedig a román csendőr pirosnak látta. Két kereskedő ellen pedig a palavesszők és a szidolos üvegek színe miatt indítottak bünvádi eljárást. A tenkei plébánosnál magyarországi könyveket találtak — felvágatlanul. Egy évet kapott érte. Hat hónapi fogházat utaltak ki egy magyar újságírónak, mert közölte — minden kommentár nélkül — Esterházy János grófnak a pozsonyi rádióban elmondott beszédét. A beszéd a román sajtóban is megjelent, természetesen következmények nélkül — a jogegyenlőség nagyobb dicsőségére. Tiltott gyűlésért került a bíróság elé hét magyar lelkész és tanító — a közösen tartott madarak és fák napja miatt.

A magántulajdon sérhetetlenségét biztosító rendelkezések ellenére az államra írták a jimboleai*) katolikus iskolaépületet azzal az indokolással, hogy a telekkönyvben az épület tulajdonosaként a r. kat. iskolaalap szerepel, holott Jimboleán ilyen jogi személyiség nincs és így az államot illeti meg az ingatlan.¹⁾

Hasonlóan jellemző indokolással vonták meg a marosvásárhelyi Bethlen Kata Egyesület jogi személyiségét. A ref. leánygimnázium internátusát fenntartó egyesület működését a következő indokolással függesztették fel: „Az egyesület működése nem felel meg a jelenlegi viszonyoknak. Az alapszabály nem mondja ki, hogy csak büntetlen előéletű román állampolgár lehet az egyesület tagja. A tagdíjakat pedig koronában és fillérben tünteti fel, holott ez nem törvényes fizetési eszköz Romániában.“ Tájékoztatásul csak annyit jegyzünk meg, hogy az 1908-ban készült alapszabályokat 1924-ben a román igazságügyminisztérium is helybenhagyta.

Megemlíthetnénk még az érettségi vizsgálatok szomorú eredményeit, a magyar tanulók 70–80, sőt 100 százalékos bukási arányát, az aradi polgármeester rendeletét, mely szerint Aradon csakis a román művészeti irány kidomborításával szabad építkezni, vagy a szatmári Polgári Társaskör bezárását, azzal az indokolással,

¹⁾ Ezt az intézkedést később a temesvári törvényszék megsemmisítette, de mint nagyon jellemző példát, mégis megemlítjük.

*) Jimbolea=Zsombolya.

hogy Kölcsey Ferencnek nagyobb arcképe volt kifüggesztve, mint a román királynak és állítólag az alatt is egy — köpöcsésze volt.

Mindezek a példák azt mutatják, hogy egy-két kedvező momentum (még inkább csak ígéret, pl. magyarnyelvű állami kereskedelmi liceum felállítása) ellenére sem bízhatunk az erdélyi magyarság helyzetének tartós javulásában. Természetesen végleges kritikát a fenti két rendelkezés hatásáról még nem mondhatunk. Talán majd az idei évfolyam ismertetésénél már több adat áll rendelkezésünkre.

Dr. Szalkai Zoltán.

„Times Educational Supplement“ 1939. augusztus,

A Board of Education legújabb körlevele a tananyag összeállításának kérdésével foglalkozik és erősen megérzik rajta a legújabb nevelésügyi reformjavaslat, a Spens Report halása. Három főproblémát tárgyal: az új reformok hatását a gimnáziumi záróvizsgára (school certificate examination), a környezet felhasználását a tantárgyak tanításában és végül a legfelső két osztály munkáját. A záróvizsga eredetileg a tanulók eredményének mérésére szolgál és a gimnáziumi tananyaghoz igazodott. Később azonban megfordult a helyzet: az egyetemek a felvételt bizonyos vizsgatárgyakhoz kötötték s így ezek a tárgyak aránytalan fontosságra tettek szert: a vizsga fölébe kerekedett a tananyag. A rendelkezésre álló órákat kizárólag mint a vizsgára való előkészítés idejét tekintették és egyes tanulók kénytelenek voltak olyan tárgyakkal kínozni magukat, amelyekhez nem volt ugyan tehetségük, de mint vizsgatárgyak nélkülözhetetlenek voltak. Az új rendelkezés most sokat javított a helyzeten. A tanulóknak inkább módjában áll a képességeivel kongeniális anyagon megmutatni szorgalmát és tehetségét. A rég bevált tantárgyak természetesen megmaradnak, a Board nem ejtette el a franciát vagy a matematikát, csak éppen lehetővé tette a diákoknak, hogy ezek helyett a tárgyak helyett olyan tárgyakból vizsgálhassanak, melyeket maguk választottak a többi közül. . . Régi panasz volt már angol szociológusoknak és íróknak, hogy az átlagos angol ember elveszti a kapcsolatot azzal a vidékkel, ahol él. Ezért a Board most utasításokat ad a helyi elemek felhasználására. A természettudományokban a helyi jelentőségű ágak dominálnak. A földrajzban a szűkebb környék térképét, meteorológiai, emberföldrajzi stb. statisztikáját készítsék el a tanulók. A történelem a helyi régiségek stb. tanulmányozásával kezdődjék. A legfelső két osztály, az u. n. Sixth Form már csak azokat a tanulókat foglalja magában, akik az első záróvizsga után nem mentek el egyetemre, vagy a gazdasági életbe, hanem továbbtanulásra szánták magukat. Ezeknek a munkája eddig majdnem kizárólag akadémikus volt: egyetemi előkészületet adott és egyetemi matrikulációra készített elő. A Board statisztikák alapján arra a meggyőződésre jutott, hogy a sixth form-ba járók igen nagy része nem egyetemi előtanulmányaira való előkészületként, hanem éppen ellenkezőleg azért maradt középiskolában még további két évig, mert nincs módjában egyetemre menni. Kívánatos tehát és a Board gyakorlati javaslatokat is tesz, hogy a sixth form munkája ne legyen annyira különlegesen irodalmi és tanulmányos ízű, hanem adjon a szó igazabb értelmében vett alpműveltséget is. . .

Gyermekek és filmek. A Mozgófényképek Tanácsa nemrégiben adta ki első évi jelentését és némi pesszimizmussal nyilatkozik a filmoktatás jövőjéről. Az iskolák csak nehezen kapnak megfelelő filmeket és így kénytelenek voltak üzleti alapra álló cégek alkotásait igénybe venni, ami egyrészt nem mindig megfelelő és sokszor egyáltalán nem is jön számításba, mert a kisfilmek gyártása nem jövedelmező üzletág. Ajánlatos volna közoktatási kerületenként, egy-egy filmgyűjteményt alapítani,